

Nro. 4.

A' FELS. CSÁSZÁR, ÉS AP. KIRÁLY
KEGYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indult Bétsből Kedden Julius 14-ik napján 1812-dik
esztendőben.

*****

P r á g a.

Francia Császárné ő Felségének innen való elindulásakor Julius 1-ső napján reggeli 6 órakor, az itt lévő őrző sereg és a' polgári katonaság, katonai pompával kiállottak. A' czéhek, a' Sidó gyülekezet, az Akadémiai kar, és a' Klastromi papság, különböző seregekből álló sorokat formáltak. Ezekhez tsatolták magokat a' város' előljárói. Felséges Urunk a' maga kedves leányával, az Udvari tisztektől és a' jelenlévő fő urasagoktól az úti hintóhoz kísértetvén, abba béútek, 's ágyúk' dörgése, minden harangok' zúgása, 's az útzákon nagy sokasággal álló népeknek ezer áldás kívánásai között, Prágát nagy sebességgel ide hagyták.

Még azon délután ide hagyta azt Felséges Aszszonyunk is, útját *Ljubon* által *Töplitz* felé vevén. Ő Felségét Palatinus ő Császári Hertzege sége vezette, és az itt lévő Cs. Fő Hertzegek és Hertzegaszszonyok, *Therésia* Császári Hertzegaszszony a' férjével Antal Szakszoniai K. Hertzeggel egyetemben, továbbá a' fő Udvarimester *Trautmansdorf*, a' fő Istálómester Hertzeg *Kaunitz*, 's végezetre minden itt lévő Udvari aszszonyságok, Kamarás urak, és Edelknábok, kísérték a' hintóhoz. —

Még azon nap Palatinus ő Cs. Hertzege sége is útnak indult innét Béts felé. A' több Fő Hertzegek és Hertzegaszszonyok, Antal Szakszoniai K. Hertzeggel és kedves élete párjával *Therésia* Császári Hertzegaszszonnyal egyetemben, minnyája. *Julius* 2-dikán reggeli 5 órakor indultak el Prágából, az elsők Béts, ezek pedig *Drésda* felé.

Magyar Ország.

Győr. — Juniusnak 23-dikán tartotta itt Méltóságos *Mathovich Pál* Cs. K. Udvari Tanácsos Úrnak, a' Köszegi Distriktuális Tábla Elölülőjének előlülése alatt, az úgy nevezett Dunán túl lévő Evangelicusok' megyéje béli Superintendensnek választatása. Soproni Prédikátor *Kiss János*, Győri Péédikátor *Fabri Pál*, Kis-Pétzi Prédikátor *Német István*, és Föl-Pétzi Prédikátor *Tatay Pál* F. T. Urak voltak a' Kandidátusok, a' kik között F. T. *Kiss János* úr nyert el a' voksoknak nagyobb számát, ki istenát az ide való templomban a' szokott rendtartás szerént a' maga új hivatalába azonnal bététetett.

Soprony. — A' hasznos tudományok és mesterségek' *Erfurti* Akadémiája, a' Sopronyi Evangelicum Gymnásium béli Professor *T. Kúmi Károly György* urat, ki a' maga hasznos írásairól esmeretes, a' maga betsületből való tagjává nevezte, 's arról neki a' múlt Juniusban a' szokott Diplomát elküldötte.

Moldva Ország.

Junius' 18-dikán így írtak a' Moldovai szélekről: —,

„Mi a' *Bukarestben* Május' 29-dikén megkésztült békességnek híret, az ezzel Szebenén által Béts felé siető Kurirtól hallottuk - meg leg előbb. A' hír *Jassyban* is közönséges volt, sőt Szenátor *Milustevics* öröm innepet is tartott érte. Hasonlóképpen tselekedett a' Tarnopoli Szenátor is. *Bukarestben* semmit nem kételkedtek az Oroszok, hogy azt a' Török Császár ratifikálni nem fogná. Valamint *Konstántzinápolyba*, úgy az Orosz Császárhoz is, egyegy Orosz és Török tiszték vitték - el a' kötést. Az által, hogy a' *Pruth* vize rendeltetett határnak, *Jassy* ugyan vissza tér a' Török birodalom alá; hanem az Orosz birodalom, a' tartománynak lóval és egyéb marhával leg gazdagabb részét tartja - meg. A' *Chotymi* Raja is az Orosz birodalom alatt marad ezen kötés szerént. Mint mondják, *Kallimach*, a' Moldovai volt Hospodár, a' ki ezen háború alatt az Orosz birodalom' belső részében tartatott, már szabadon botsáttatván, útját *Jassy* felé tovább folytatja. Generális *Kutusow*, ki a' Moldovai armádától a' napnyúgoti második armádához rendeltetett, elébb az új Török várakat, *Chotymot*, *Bendert*, *Silistriát* 's a' többeket fog

ja megjárni, és még azután fog a' nevezett ármádához menni. —

Chotymnak várait nagy szorgalmatossággal erősítik az Oroszok, és nagy magazinumokat gyűjtenek ott össze. Az éleést egy részint Hollandus aranyokkal vásárolják, mellyek, mint tudva van, a' Napkeleti kereskedésre nézve benn az Orosz birodalomban verettetnek.

A' lónak Moldovából való kivitetése is, mellyet az Oroszok megtiltottak volt, most ismét felszabadított (kétség kívül azon részében Moldovának, melly a' Törököknek vissza adatott). Már feles szállítványok érkeztek által Bukkovinába.

(Ezen tudósításnak utóírása vagy toldalékja is lévén, azt olvassuk benne, hogy a' *Jassyból* Junius 14-dikén indult levelek szerint, a' békeségnek ratificatioja még akkor meg nem érkezett volt a' Portától. A' Moldovai Boérok, a' kik a' Pruth vízén túl is jószágokat bírnak, nagyon megkedvetlenültek Moldovának két felé való osztatása miatt).

Az Oroszok még egy erősséget építenek a' Chotymi rajában.

Spanyol Ország.

Az Albuferai Hertzegnek (Marschal *Suchotnek*) egyebek között egy levele jött ki a' Párisi újságokban, mellyet ő a' Barcellonai Komendánshoz *Mathieu*hez intézett, és ez a' summája: —

„Kedves Generális Úr! A' hírek, mellyeket Andalusiára nézve elterjeszteni tettik némellyeknek, leg kisebb fundamentom nélkül valók. Az én ármádámnak gyakran van közösülése a' Déli ármáda' bal szárnyával, a' melly Bazánál áll,

a' hol az, néhány napok előtt Insurgens Generális Freirét megverte, 's tőlle 400 lovat és 4 vagy 5 száz embert elfogott. Az Anglusok vesztese rettentő; mellyért ők sipánkodnak jól tudván, hogy a' mi elveszett, egészszen elveszett. Szerentsém van lenni etc. —,

„Albuferai Hertzeg.

Hadi Tudósítások.

A' *Berlini* újságban Julius 2-dikán és 4-dikén ezek jöttek - ki —

Gumbinnen Junius 20-dikán: A' Császár Ő Felsége 18-dikban estvéli 5 órakor érkezet ide a' maga kísérőivel és testőrzőivel igen jó egészségben — a' város mellett össze seregelve lévő seregeket megmustrálta — 's útját innét azonnal tovább folytatta. *Wehlau* és *Insterburg* városai-
kon által jött ide, minekutánna azoknak környé-
keiket lőháton megvizsgálta volna.

Napkeleti Pruszsia Jun. 27-dikén. A' *Tarentumi* Hertzeg (Marschal Magdonald) 23-dikban a' vezérlése alatt lévő ármárával, melynek egy részét Prusziai seregek teszik, a' *Mémelen Tilsit* mellett, 25 dikben pedig a' Frantzia nagy ármárának egy része, mellynél a' Császár maga személyesen jelen van, a' *Niemenen* által költöztek. Ő Felsége a' *Willna* felől jövő *Wilia* vizének a' Niemenbe való szakadásánál, az Orosz földön, a' *Kauen* (*Kowno*) mellett lévő klastromba szállott-bé. A' Császárnak a' katonákhoz intézett proklamátziója, a' melly *Wilkowiskyben* a' fő hadi szálláson Junius 22 dikén adattatott - ki, itt is ki hirdettetett Német és Frantzia nyelveken. —

Mint mondják a' szélső vgyázók között való apró össze tsapáson kívül még eddig sen-

mi nevezetes verekedés nem történt volt a' Francia és Orosz ármádák közt; az Orosz seregek minden pontokon vissza vonták magokat, mint gyanútják azért, hogy a' *Düna* megett helyheztessek kemény állásba magokat, a' melly víz megett az 6 főbb magazinumaik is találhatóak, és a' melly czéllal ők mind azokat a' helyeket, mellyek az ezen vízen való általmenetelre alkalmasok, hídfedező sántzokkal és egyéb töltésekkel 's batteriákkal, megerősítették, 's bátorságba helyhezgették.

Azokat a' hadi útakat, mellyeken a' katonaságnak a' *Wistula* vizén túl a' nagy ármádához lehet menni, a' Napkeleti Pruszsiai Frantzia Kormányozónak Gróf *Hagendorpnak* Jun. 27-dikén *Königsbergben* kiadott hirdetése szerint, e' képpen rendelte el a' Császár —

BC1)ször. / *Thorn* városától fogva a' *Niemenig* leszen egy út. *Thorn*tól fogva *Graudentzig* két napra való eleség adattatik a' katonáknak. Itt a' Pruszsus Komendáns ad nékiek egy napi eledelt *Marienwerderig*, innét ismét egy napra való *Marienburgig*, 's innét is ugyan annyit *Elbingig*. Itt három napi eleséget kapnak *Königsbergig*, a' hol egy nyugvó napot tartanak. *Königsberg*től fogva *Tapiauig*, 's innét *Gumbinnenig* két napi eledellel indítatnak tovább. *Gumbinnenben* nyugvó napot tartanak. Innen *Wilkowiskibe* mennek két napi eleséggel. E' szerint a' *Gumbinenni* és *Königsbergi* nyugvó napokkal együtt, 13 napok telnek az 6 *Thorn*tól fogva *Wilkovskyig* való újakban.

2)ször. Egy más közösülés útja leszen az ármáda felé *Warschauóól*. Itt két napra való

éhség, szomjúhság, és fáradtság által való elpedés miatt sok katonáink már egészen elkedvetlenülültek volt: de alig mutatta-meg magát a' fő Generális egy tevén, azonnal megjött minnyájoknak a' kedve, 's örömmel folytatták útjokat. *Syriának* úgy nevezett *Portáihoz*, a' melyek két nagy gránitkő oszlopok, nem soká eljutottunk, 's a' Raffai szép és mély kútnál, melynek igen jó vize van, megállapodtunk. —

Mártzius' 2-dikán a' *Palestinai* igen szép és jól megművelt térségre értünk. Innét *Gáza* felé folytattuk útunkat, a' melly igen terhes volt a' sok patakok és folyóvizek miatt. A' város mellett egy hegyen hadi rendbe állva találjuk az *Ibrahim Bey'* Mamelukjait, de a' kik azonnal, hogy lovasságunk reájok rohant, megfutamodván *Gázába* tsendesen bémennünk engedték. Sebeseink nem oly nagy számmal, hanem egyéb betegeink felette sokan voltak, kiknek számokra azonnal ispotályt állítottunk-fel. Fájdalom! hogy itt a' még meglévő ötven tevén a' bagázsia komendánsnak által engedni kéntelenítetvén, nem soká igen meggyúlt a' bajom a' sebesek tovább való szállíttatására nézve. —

Innen 3-dikban a' *Jaffai* halmokra érkezvén ennek ostromlásához azonnal hozzá kezdtünk. Betegeinket egy faluba helyheztettem-be, melly nem messze a' várostól igen jó helyen feküdt. A' város néhány óroig tartott reárohanás által való igen heves vívás után kezünkre jutott. Csak a' sebeseink' száma kétszáz negyvenkettőre telt. De szerentsére egy nagy klastromra találunk, mellyben minnyájokat béhelyhezthettük. Egy második klastromot hidegtelelős betegeinknek

számokra készítettük - el. Itt Mártzius 15-dik napjáig maradott és a' szabad ég alatt hált egész ármádánk. Ezen idő alatt nem tsak hogy a' város környékein mutogatták a' pestis' jelei magokat, hanem az a' mi hideglelésispotályunkban ki is ütött valósággal. Némelly jó erőben és egészségben lenni látszó katonáink, még *Jaffának* ostromlása alatt hirtelen elhaltak: most pedig már oly keményen kezdett ezen nyavalya kegyetlenkedni, hogy napjában hat, tizenkét, sőt tizenöt embert is megölt. A' dolgot titokban iparkodtunk tartani, azonban a' veszedelemnek elhárítására minden eszközöket elkövettünk. A' katonáknak, hogy a' lakosokkal ne társalkodjanak, és hogy napkeleti ótska ruhát magokra ne vegyenek, különösen javaslottuk; erre való volt a' szabad ég alatt való tanyázás is.

Mártzius 15-dikén útnak indúltunk végezetre *St. Jean d' Acre* felé. Minekelőtte oda jutottunk volna, előbb meg kellett a' lakosokkal verekednünk a' hegyek között, a' hol a' *Lannes* osztályában ötvenöt emberek sebesedtek-meg. Ezen útnkat az is felettébb terhesítette, hogy a' magas hegyek és a' motsáros völgyek egymásra következtek. Végezetre 18 dikban estve eljutottunk azon térségre, mellyen *St. Jean d' Acre* fekszik. Seregeink egy össze omlott kastélynak tövében szállottak-meg, a' melly valaha ezen városnak oltalmazó erőssége volt, a' mint látszott. Seregeink nagyon el voltak lankadva, eleségünk telyességgel nem volt, sőt reménségünk sem lehetett, hogy találhassunk, minthogy a' környéki lakosok előttünk mind elfutottak és a' hegyek közzé bújtak-el. Tsak a' második

napon tehattünk szert valami kevés elesésre. Mártzius 19-dikén St. Jean d' Arce vára eleibe szállította armádáját a' fő Generális, 's annak ostromlásához a' következett napon hozzá fogott. Én a' híres *Ghez*zár istállóiban azonnal ispotályt állítottam fel, nem találván ennél jobb és bátor-ságosabb helyet. Ágyneműre azonközben telyes-séggel szert nem telietvén, káka levélre kellett fektetni sebeseinket, de még ennek megújíttatá-sára sem volt mindenkor módunk. Későbbre még más három ispotályokat is kellett felállíta-nunk.

(A' többi következik).

A' Természet rettentő munkáinak néhány új példái.

Az *Atlanticum* tengeren az *Azores* szigetek mellett, egy olyan *Vulkán* (tűz okádó hegy) ütötte ki magát tavaly, a' melly csak egy a' maga nemében. Bizonyos Ámerikai ember, a' ki éppen akkor *San-Miguel* szigetén tartózkodott, a' melly leg népesebb az *Azoresek* között, így írta-le ezt a' szörnyű történetet: —

A' *San-Migueli* lakosok nagy irtózással szemléltek az 1811-dik esztendőben Junius' első napjaiban egy füst felleget a' föld gyomrából kite-kergődni, a' melly a' szigetnek napnyugoti részét egészszen elborította, 's a' felett két nap-ig-maradván, a' maga hüdösköves részei által úgy eltöltötte a' levegőt, hogy kevésbé múlt-el, hogy sok emberek meg nem fojtódtak. A' füstnek vékonyodása után a' tenger színén, a' sziget-től egy órányi távolságra, olyan helyen, a' hol a' tenger ötven ölnyi mélységű, egy szörnyű *Vulkánt* láttunk feljönni a' mélységből. A' tűz.

nek és füstnek ilyen módon való kirohanása két egész napokig tartott, olyan nagyságú helyen, a' mellynek az ő közép pontja körül való kerületét, három mértföldekre lehet tenni. Egyszerre hirtelen eltsendesedvén, úgy látszott, mintha egészen meg fojtódott volna, de néhány óra múlva ismét hirtelenséggel kiütött, a' partól most is egy óra távolságra, a' maga előbbeni helyétől is valami egy óra távolságra. Az ő második kiütése a' természetnek felette szép de egyszermind felettebb rettenetes játékát szemléltette. A' tenger örvénye szünet nélkül hajgálta - ki legnagyobb hánykódással a' szivárvány színeivel ezerképpen vetélkedő tűzmassákat az ég felé, legrettenetesebb tengeri ütközethez hasonlító dörgéssel. A' tűz massák helyett gyakran füstfellegek tsavargódtak felfelé. A' rettentő kőszikla darabok oly magasságra repdestek - fel a' levegőbe, mintha parittyából hajgáltak volna őket, a' magasságból a' nehézség' régulái szerént nevedő sebességgel zuhantak ismét le a' tengerbe. Ez hat napokig tartott így, a' midőn a' tenger színe felett, azon helyen, a' hol az előtt legnagyobban füstölgött, egy kisdud kőszikla sziget tűnt az emberek' szemeibe, a' melly megkevényedett tűzmotsárral (lava) volt béborítatva. Ennek az új szigetnek egy mértföld a' kerülete, a' formája tsaknem egészen kerekded; a' közepén van egy nagy tó, mellynek valami fél mértföldet teszen a' kerülete. Az alatt, míg a' föld' gyomra 50 ölnyi víznek mélységén által a' tüzet, füstöt, és követ, ki felé hánytá, az egész San Miguel szigetén tartott a' földnek rengése. A'

lakosok ijedtekben a' partok mellett lévő hajókon kerestek menedék helyet; tsakugyan hét kiseded kőházaknál több nem omlott össze, és semmi egyéb szerentséltenség nem történt. —

Mitsoda resultatuma leszen ennek a' tengeri rázkódásnak a' természeti tudósokra nézve, azt akkor fogjuk meghallani, midőn ők az új szigeten a' magok vizsgálódásaikat megtehetik, 's a' tudós világgal közölhetik. Három emberek, minnelőtte még a' Vulkán' kegyetlenkedése egészen eltsendesedett volna, az új kősziklához közelítvén, kevésbé múlt-el, hogy életekkel nem fizettek vakmerő bátorságokért, és újságon való kapásokért. Mintha a' levegőnek valami vonó ereje által ragadtattak volna, egész fél mértföldnyire vitették akarajok ellen, a' hol egy vastag füstfellegtől elborítatván, abban szörnyű félelem között másfél óráig maradtak, mikor végrezetre abból kiszabadulván ismét nap világot láttak, kezeik, ábrázatjok, és ruházatjok tiszta feketék voltak; az ő hajójok' feketit szőlnyi magasságú hamú fedte. Még ekkor nem tudták, hogy *San-Miguel* és az új sziget között járható maradott-e a' tenger.

Hasonló Vulkán kegyetlenkedett Napnyúgoti Indiában *St. Vincent* szigetén a' folyó esztendőben Aprilis 30 dikán. A' hegy, naplemente felé kezdette-el a' tűznek és füstnek okadását, és más nap reggel felé tsendesedett el. Kevés idő tölt beone, hogy az egész szigetet a' kihányt köveknek és hamunak sokasága fedte-bé. A' hegy körül két 's három lábnyi magasságra fekszik a' hamú a' mezőkön. A' két nagyobb folyó vizek kiszáradtak, és újjak lettek helyettek. Az em-

berek közzül csak egy fejer és hat fekete veszett el. *Wingstor* városából, a' melly 12 mértföld távolságra van a' tűzokádó hegytől, az emberek a' kikötőhelyben lévő hajókra futottak ijedtekben.

Az úgy nevezett északi tengerben Norvégiától valami 10 mértföld távolságra, egy keringő vagy örvény találtatik, mellynek *Malstrom* a' neve. Ennek semmi tulajdonságát ki nem lehet jobban tanulni, azért, hogy nem lehet hozzá közelíteni. Ez a' Norvégiai Kharibdis sokkal veszedelmesebb a' Siciliai Kharibdisnél, 's a' mint mondják, valami két esztendőktől fogva még sokkal veszedelmesebbé lett, mint az előtt volt. A' sodró vagy ragadó ereje azóta igen sokat nevededett. A' maga keringésének sem tartja a' régi idejét. Most minden 5 órák alatt nyugszik 20 minutáig. A' hajók 8 vagy 9 Anglus mértföld távolságnyra nem bátorságosok tőlle. Tengerhánykódáskor még nagyobb' az ereje. Ilyenkör 10 mértföldnyi távolságról is elsodórja és úgy maga után ragadja a' hajót, hogy annak elkerülhetetlenül a' tenger' fenekire kell temettetni. Azt tartják, hogy gyakran a' leg nagyobb tengeri állatokat is éri miatta ezen szerentséltenség. Csak mostanság, t. i. az 1810-dik esztendőben történt, hogy két hajók Norvégiából *Vigten* szigetére akarván által evezni, ezen örvényhez 9 mértföldnyire közelítettek, a' hol annyal is nagyobb bátorságban lenni gondólták magokat, hogy akkor még azt tartották ezen örvény felel, hogy csak 6 mértföldnyire terjed az ereje: de megsalattattak, minthogy az örvény elret ragadván, mindenestől fogva a' tenger' fenekire temette.